

POLICING INSECURITIES. EEN ANALYSE VAN POLITIENOTA'S UIT EEN STADSBUURT MET EEN GROTE CONCENTRATIE AAN MIGRANTEN

Peter Colle*

1. Inleiding

In 1992 gaf het toenmalige Koninklijk Commissariaat voor het Migrantenbeleid aan de Onderzoeksgroep Criminologie van de Universiteit van Gent de opdracht om de onveiligheidsgevoelens voor criminaliteit in gemeenten en stadsbuurten met een grote concentratie aan migranten te analyseren en krachtlijnen voor een veiligheidsbeleid in deze gemeenten en stadsbuurten te formuleren.¹

Onze bijdrage tot dit onderzoek maakte deel uit van een lokale diagnostiek van de veiligheid in een stedelijke gemeente met een grote concentratie aan migranten.²

Deze hield een beschrijvende analyse in van de vroegnota's, opgesteld door de Antwerpse stadspolitie voor feiten uit Oud-Borgerhout in de maanden juni, juli, oktober en november 1992.³

Ons verhaal bestaat uit vier etappes: een theoretisch, een methodologisch, een empirisch en een politiek deel.

In het theoretisch deel verduidelijken we het theoretisch denkkader over onveiligheidsgevoelens, dat het onderzoek ondersteunde.

We schetsen kort onze inzichten over het aanwenden van politienota's bij criminologisch onderzoek, en bij een lokale diagnostiek van veiligheid in het bijzonder, in het methodologisch deel.

In het empirisch deel schetsen we het beeld van de feiten, slachtoffers en verdachten in de politieregistraties.

Enkele aanbevelingen uit het onderzoeksrapport worden geherformuleerd in het laatste deel, het politieke deel.

* Onderzoeksgroep Criminologie Universiteit Gent.

1. Eindrapport betreffende het onderzoek naar een globaal veiligheidsbeleid in stedelijke gemeenten met een grote concentratie aan migranten. Prof. Dr. P. HEBBERECHT m.m.v. CAUDRON Ben, COLLE Peter, DEDUYTSCHÉ Katrien, HOFMAN Hans, PHILIPPETH Koen, SCHEERLINCK Anne en VERBEKE Tony, Universiteit Gent, Vakgroep Strafrecht en Criminologie: Onderzoeksgroep Criminologie, 1993.

2. 'Diagnostic local de sécurité. Eléments de cahier de charges'. Groupe de travail créé par la Délégation Interministérielle à la Ville et du Développement Social Urbain et l'IHESI, composé de: J. DONZELLOT, Ph. ESTÈBE, H. LAGRANGE, D. MONJARDET en R. ZAUBERMAN, mars 1990, 28 p.

3. Voor het materiële werk kregen we ondersteuning van Sandra ROTTIERS, Tony VERBEKE en Ben CAUDRON. Inhoudelijk vruchtbaar waren de werkdiscussies binnen de onderzoeksgroep in het kader van deze onderzoeksopdracht.

2. Een theoretisch denkkader voor ons verhaal

Het uitgangspunt van het onderzoek⁴ luidde dat er wel degelijk een verband bestaat tussen criminaliteit en onveiligheidsgevoelens.

Dit verband kan echter niet altijd 'onmiddellijk' afgeleid worden uit de vergelijking van politieke geregistreerde criminaliteitsgegevens of slachtoffergegevens uit slachtofferenquêtes met angst- en bezorgheidsscores van respondenten van een bevolkingsenquête.

Een zekere conceptuele 'bemiddeling'⁵ kan echter dit verband tussen gerapporteerde of politiek geregistreerde criminaliteit en onveiligheidsgevoelens verduidelijken.⁶

Aan de ene kant correspondeert een zeker objectief niveau van blootstelling aan criminaliteit niet automatisch met eenzelfde niveau aan onveiligheidsgevoelens.

Slachtoffers van criminaliteit of personen die frequent blootstaan aan criminaliteit of een criminaliteitsdruk ervaren, kunnen immers weinig of geen onveiligheidsgevoelens vertonen.

Aan de andere kant hangt de mate van subjectieve onveiligheid af van de inschatting (door de respondent) van zijn/haar slachtofferkans en van de materiële, fysieke en psychologische effecten van een mogelijke victimisatie op basis van eigen slachtofferervaring, van slachtofferervaringen van andere gezins- en familieleden, vrienden, kennissen, van bouwfysische en sociale 'incivilities'⁷ in de buurten waar zij leven en wonen, of van lokale informatie over criminaliteit via eigen waarnemingen, geruchten, gesprekken of de geschreven pers.

Op basis van deze inschatting van slachtofferkans en effecten van mogelijke victimisatie gaan personen door het nemen van beveiligingsmaatregelen, het beperken van hun uitgaansgedrag en het mijden van bepaalde plaatsen, hun blootstelling aan criminaliteit verminderen wanneer hun sociale leef- en werksituatie hen dat toelaat. Dit maakt duidelijk waarom bepaalde groepen vrouwen en ouderen niettegenstaande zij zelden of nooit slachtoffer zijn geworden van misdrijven toch met sterke onveiligheidsgevoelens leven.⁸

Een criminaliteitsdruk en reële slachtofferkansen zijn wel noodzakelijke maar geen voldoende voorwaarden voor de ontwikkeling van onveiligheidsgevoelens.

4. Eindrapport, 1993, 10.

5. MARCUSE, H., 'De ééndimensionale mens. Studies over de ideologie van de hoogindustriële samenleving', Bussem, Paul Brand & Stichting Werkgroep 2000, 1975, 126.

6. Hierna volgen we de redenering uit het Eindrapport, 1993, 10-13.

7. Onder bouwfysische 'incivilities' worden begrepen materiële tekenen van buurtverval zoals verkrotting, gebroken ruiten, zwerfvuil, niet onderhouden openbare ruimtes, beschadigingen en vernielingen door vandalisme, geen of weinig straatverlichting.

Met sociale 'incivilities' worden praktijken bedoeld zoals het onbeleefd, respectloos en uitdagend gedrag van bepaalde jongeren, het straatlawaaï, het in groep 'bezetten' van bepaalde openbare ruimtes, praktijken geïnspireerd door vreemde culturen ...

8. Zie bv. GREVE Werner, e.a., 'Bedrohung durch Kriminalität im Alter', Baden-Baden, Nomos Verlagsgesellschaft, 1996, 19-20.

Pas door de interpretatie en betekenis die eraan gegeven worden, gaan personen zich onveilig voelen. Bij dit interpretatie- en betekenisgevingsproces spelen drie factoren een rol: de relatie van het individu tot het eigen lichaam, de sociale relatie met anderen en de eigen identiteit.

Zo zullen de personen die zich fysisch kwetsbaar achten vlugger onveiligheidsgevoelens ontwikkelen. Dit is eveneens het geval wanneer een individu sociaal geïsoleerd leeft door gebrek aan contacten met familieleden, vrienden, kennissen, burens. Personen die een crisis van hun eigen identiteit beleven, maken een grotere kans beangstigd en bezorgd te zijn voor criminaliteit.⁹

De rol en de invloed van bovenvermelde drie factoren op de ontwikkeling van individuele onveiligheidsgevoelens worden bepaald door brede maatschappelijke ontwikkelingen op economisch, politiek, sociaal en cultureel vlak en door concrete geografische contexten.

Vooral in de multi-etnische stedelijke arbeidersbuurten is de subjectieve onveiligheid een even ernstig, zoniet ernstiger sociaal probleem dan de criminaliteit.¹⁰

Fysisch kwetsbare en sociaal geïsoleerde bewoners uit buurten in verval met een lage en dalende socio-economische status zullen uit onvrede met hun leef- en woon-situatie sterke onveiligheidsgevoelens ontwikkelen. Zij zullen meer geïmponeerd worden door lokale informatie over criminaliteit in hun buurt in gesprekken met anderen, in de geschreven pers en in het politiek onveiligheidsdiscours. Bij een concentratie van etnische minderheden in de buurt wordt dit proces nog versterkt.

Verder maken het besef dat officiële instanties weinig initiatief nemen om het proces van desorganisatie van de buurt om te keren, de economische, politieke en ideologische machteloosheid om de misdaadcontrole en het sociaal beleid te beïnvloeden en het onvermogen om zelf de (vroegere) sociale orde in de buurt te herstellen, de onveiligheidsgevoelens voor criminaliteit alleen maar sterker.

Om de hierboven geschetste processen, factoren en actoren in de onveiligheidsgevoelens voor criminaliteit te duiden, voerde de onderzoeksgroep Criminologie lokale diagnostieken van veiligheid uit.

3. De gevolgde weg, lokale diagnostieken van veiligheid¹¹

Vertrekkend vanuit een zeker verband tussen gerapporteerde en/of politieel geregistreerde criminaliteit en onveiligheidsgevoelens heeft de onderzoeksgroep Criminologie de onveiligheidsgevoelens voor criminaliteit in gemeenten en stadsbuurten met een grote concentratie aan migranten geanalyseerd.

Deze analyse bestond uit het voeren van – weliswaar gedeeltelijk gerealiseerde – lokale diagnostieken van veiligheid in verschillende lokaliteiten of buurten.

9. Zie bv. GREVE Werner, e.a., 'Bedrohung durch Kriminalität im Alter', Baden-Baden, Nomos Verlagsgesellschaft, 1996, 67-82.

10. *De Groene Amsterdammer*, 118, 16, 20 april 1994, 4.

11. 'Diagnostic local de sécurité', 1990, 4-5, 12-27.

Voor de analyse werden twee Gentse buurten, Sint-Macharius en de Ham, de Antwerpse gemeente Borgerhout en de Brusselse gemeente Schaarbeek geselecteerd.¹² Aan de basis van de lokale diagnostieken lagen drie principes¹³:

1. Het ging erom niet zozeer de onveiligheid dan wel de veiligheid te analyseren. Het onderzoeksobject werd omschreven als de veiligheidsvraag van buurtbewoners gericht tot lokale, gemeentelijke diensten, zoals politie, scholen, sociale diensten, evenals het veiligheidsaanbod aangeboden door deze diensten en hun beleid terzake.

Deze omschrijving sloot aan bij de opdracht om krachtlijnen voor een veiligheidsbeleid in gemeenten en stadsbuurten met een grote concentratie aan migranten te formuleren.

Om te komen tot een duiding van het veiligheidsaanbod was het nodig kennis te verwerven over en inzicht te verkrijgen in de vraag van de buurtbewoners naar meer veiligheid.

Door middel van een enquête werd gepeild naar de onveiligheidsgevoelens en slachtofferervaringen van de Turkse bewoners van de Gentse buurt de Ham en van de Turkse en autochtone bewoners van de Gentse buurt Sint-Macharius. Ook Marokkaanse jongeren uit Borgerhout werden bevraagd over hun persoonlijke angstgevoelens voor criminaliteit en hun victimisaties.

Door middel van observaties en interviews werd door de onderzoeksgroep gepoogd zich een beeld te vormen van de subjectief ervaren onveiligheid bij de bewoners van Borgerhout en Schaarbeek.

Verder werd gepoogd het subjectief beeld van de onveiligheid bij de bewoners van Borgerhout te complementeren met een analyse van de politieel geregistreerde onveiligheid.

De sociale vraag naar veiligheid kon, volgens ons, enigszins, doch beperkt in beeld gebracht worden door de analyse van de registraties van politieke tussenkomsten naar aanleiding van aangiften van misdrijven, noodoproepen en eigen vaststellingen door de politie.¹⁴

In de meeste politieke registraties zijn immers impliciet of expliciet vragen naar meer veiligheid vervat.¹⁵ Verder behoren de politiediensten tot de specifiek op veiligheid georiënteerde instanties.¹⁶

De beperkingen van de analyse van politieregistraties liggen in het feit dat niet alle handelingen gezien worden als een misdrijf of een 'incivility', en in het feit dat sommige handelingen niet gerapporteerd worden aan de politie of niet geregistreerd worden door de politie.

12. Deze selectie gebeurde in samenspraak met de opdrachtgever en werd gestuurd door de aanwezige knowhow in de onderzoeksgroep.

13. 'Diagnostic local de sécurité', 1990, 8; Eindrapport, 1993, 12-13.

14. 'Diagnostic local de sécurité', 1990, 13, 16, 19-20. Het betreft dus zowel reactief geregistreerde feiten als proactief optreden van de politie.

15. 'Diagnostic local de sécurité', 1990, 18.

16. 'Diagnostic local de sécurité', 1990, 17.

2. Eveneens diende men na te gaan in welke mate het veiligheidsaanbod wezenlijk bijdraagt tot een zekere kwaliteit van het lokale openbare leven. Die kwaliteit werd afgelezen uit de mogelijkheden van buurtbewoners om toegang te krijgen tot lokale openbare diensten en ruimtes en om deel te nemen aan de lokale debatten, discussies of beslissingsmomenten.

Om hierin inzicht te verkrijgen werd voor Borgerhout en Schaarbeek het publieke veiligheidsdebat geanalyseerd.

3. Het derde principe was dat van de territorialiteit, in zijn dubbele betekenis, namelijk geografisch en politiek/juridisch.

Eenzijds sloeg dit op het rekening houden met het onderscheid tussen de verschillende geografische niveaus (gaande van buurt of wijk, over stad of gemeente en gewest tot nationaal).

Anderzijds sloeg dit op het in acht nemen van de verschillende gebieden waarop of waarvoor onderscheiden sociale dienstverlenende instanties bevoegd zijn.

4. Een beschrijvende analyse van politieke registraties als onderdeel van een lokale diagnostiek

4.1. INLEIDING

Zoals hierboven vermeld kan de sociale vraag naar veiligheid in gemeenten en stadsbuurten met een grote concentratie aan migranten enigszins, doch beperkt in beeld gebracht worden door de analyse van de registraties van politieke tussenkomsten naar aanleiding van aangiften van misdrijven, noodoproepen en eigen vaststellingen door de politie.

Als bron voor de analyse van de politieke registraties voor feiten die zich in Oud-Borgerhout hebben voorgedaan zijn de vroegnota's van de Antwerpse stadspolitie aangewend.

Er werd voor de registraties van de Antwerpse stadspolitie gekozen vanuit de hypothese dat de stadspolitie (in die tijd) het merendeel van de registraties voor zich nam in een stadswijk.¹⁷ Er werd voor de registraties uit Oud-Borgerhout als multi-etnische stadsbuurt gekozen omdat een onderzoekster in die buurt aan de hand van (participerende) observaties en interviews (met sleutelfiguren) de subjectieve onveiligheidsgevoelens van bewoners uit Oud-Borgerhout in kaart poogde te brengen.¹⁸ De werkhypothese was dat de inzichten uit de analyse van de registraties het beeld uit de observaties en interviews konden complementeren en verrijken.¹⁹

17. HEBBERECHT, P., e.a., 1992, 21.

18. Eindrapport, 1993, 71-81.

19. 'Diagnostic local de sécurité', 1990, 13, 16, 19-20; COLLE, P., 'Criminologie bedrijven in de stad. De mogelijkheden van de criminologische analyse van de politieel geregistreerde criminaliteit binnen de analyse van stedelijke criminaliteit', *Panopticon*, nr. 6, 1991, 555-558.

De vroegnota's van de Antwerpse stadspolitie houden een kort en summier verslag in, dat de leden van de Antwerpse stadspolitie opstelden na hun interventie bij feiten – gebeurtenissen of situaties – in Oud-Borgerhout.

De vroegnota's moeten de korpsleiding informatie verstrekken over de geregistreerde criminaliteit. Op basis van deze informatie is de stadspolitie in staat preventieve maatregelen te nemen.

In een vroegnota zijn negen rubrieken voorzien, namelijk

1. 'Trefwoord', dat de positionele omschrijving van de gebeurtenissen weergeeft;
2. 'Plaats', waar het adres (bv. de straatnaam) samen met de aard, de functie of de bestemming van de plaats waar het feit heeft plaatsgevonden (bv. een woning), is opgenomen;
3. 'Tijd', waar dag (datum) en/of het uur worden geregistreerd;
4. 'Sporen', die voor de opsporing nuttige gegevens bevat;
5. 'Nadeel', die beknopt het nadeel of de schade weergeeft;
6. 'Dader', waar indien deze gekend is, de naam, adres, leeftijd (geboortedatum) en nationaliteit van de dader vermeld worden;
7. 'Modus Operandi' met een korte omschrijving van de *modus operandi*;
8. 'Benadeelde', die de naam, het adres en eventueel de geboortedatum en de nationaliteit van het slachtoffer, klager of aangever bevat;
9. en 'PV-nr.', waar het pv-nummer vermeld staat, of het nummer van het kort verslag²⁰ vermeld wordt of de aanduiding 'GEEN PV' wordt gegeven.

Verder bevat een vroegnota randvermeldingen, zoals de datum en het uur van de aangifte of vaststelling door de politiedienst, de identiteit van de politiedienst en de wijze waarop het feit ter kennis is gekomen van de politie.

Binnen het onderdeel van de lokale diagnostiek dat de sociale vraag naar veiligheid in beeld brengt, kan een vroegnota kennis bieden over:

- de aard van de feiten – gebeurtenissen of situaties – die in Oud-Borgerhout hebben plaatsgegrepen en waarbij burgers een beroep hebben gedaan op de stadspolitie of die door de politie zelf zijn vastgesteld;
- het geslacht, de leeftijd, de etnische herkomst en de woonplaats van de bij deze feiten betrokken slachtoffers en eventueel van de gekende verdachten van deze feiten.

Een analyse van de aard van de feiten kan een gedetailleerd beeld geven van de concrete vragen rond 'onveiligheid' die de bewoners van Oud-Borgerhout richten aan een officiële instantie als de Antwerpse stadspolitie. Bij welke sociale groepen die verschillende vragen leven kan inzichtelijk gemaakt worden aan de hand van een profilering op basis van de sociografische variabelen, geslacht, leeftijd, etnische herkomst en woonplaats.

20. Een kort verslag bevat een weergave van de feiten die door de stadspolitie wordt bijgehouden en geklasseerd. Vaak dient de vroegnota zelf als kort verslag.

In onze analyse zijn de gegevens van de vroegnota's verwerkt die door de Antwerpse stadspolitie zijn opgesteld voor feiten, gepleegd in Oud-Borgerhout²¹ in de maanden juni, juli, oktober en november 1992.²²

Hierna wordt een beschrijvende analyse²³ van de geselecteerde vroegnota's gepresenteerd. Deze beschrijvende analyse bestaat uit vier delen.

In een eerste deel worden de politieel geregistreerde feiten beschreven.

In een tweede deel komen de profielen van de betrokken slachtoffers aan bod en in een derde deel deze van de gekende verdachten.

In het vierde en laatste deel komt de politieke interventie aan bod.

4.2. DE FEITEN IN OUD-BORGERHOUT

4.2.1. Inleiding

Voor juni, juli, oktober en november 1992 zijn de gegevens van 1236 feiten, geregistreerd in vroegnota's, in de analyse opgenomen.²⁴

Het aantal feiten neemt af met de maanden: 349 in juni, 339 in juli, 286 in oktober en 262 in november.

4.2.2. De aard van de feiten

De politieel geregistreerde feiten in de vroegnota's hebben we ingedeeld in drie categorieën²⁵:

1. 'criminaliteit', toegespitst op (politieel geregistreerde) vermogensdelicten thuis en op openbare plaatsen gepleegd, en op allerhande bedreigingen, zeden- en geweldsdelicten;

21. Oud-Borgerhout of Borgerhout *intra muros* behelst de administratieve wijken nr. 41 (Borgerhout-Moorkensplein) en nr. 42 (Borgerhout-Helmstraat).

22. Gezien de korte periode waarin het onderzoek liep, werd geopteerd om een selectie te maken uit de vroegnota's uit 1992 en vier maanden te weerhouden. Enerzijds werden de twee maanden weerhouden waarin een onderzoekster lokale observaties verrichtte. Anderzijds werden twee zomermaanden uitgekozen vanuit de hypothese van een intenser leven op straat in de zomer.

23. Voor de verwerking van de gegevens uit de vroegnota's werden twee datasets geconstrueerd. De eerste dataset bevatte de gegevens over de feiten (bv. aard en plaats van het feit), met als teleenheid een politieel genoteerd feit. De tweede dataset bevatte de gegevens over de betrokkenen bij de feiten, namelijk het slachtoffer en de eventueel gekende dader (bv. hun geslacht en leeftijd), met als teleenheid een individu.

De statistische verwerking heeft zich in eerste instantie beperkt tot het produceren van frequentie- en kruistabellen. Bij de kruistabellen werd op basis van chi-square het bestaan van een statistisch significant verband tussen de variabelen getoetst.

24. De oorspronkelijke dataset bevat 1375 cases of feiten. Van deze cases werden er 10% niet weerhouden in de verdere analyse, omdat een precieze tijdssituering of plaatsituering van de feiten ontbrak, onduidelijk was of uiteindelijk niet in de beoogde referentieperiode of lokatie bleek te vallen. Verder blijkt dat zo goed als altijd één vroegnota betrekking heeft op één feit.

25. Deze indeling volgt uit de redenering geschetst bij het uitgangspunt van het onderzoek.

2. 'incivilities': materiële en sociale 'incidenten' die het leven in de buurt verstoren²⁶;

3. en 'dienstverlening', naar aanleiding van hulpoproepen bij de politie.

In onderstaande tabel geven we een overzicht van de feiten, onderverdeeld in categorieën, voor de maanden juni, juli, oktober en november.

Tabel 1. Het aantal feiten per categorie, criminaliteit, incivilities en dienstverlening, voor de maanden juni, juli, oktober en november 1992, uitgedrukt in absolute cijfers en percentages

Maand	juni		juli		oktober		november		Totaal	
Categorie	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Criminaliteit	130	37.2	144	42.5	169	59.1	145	55.3	588	47.6
Incivilities	169	48.5	151	44.5	98	34.3	80	30.5	498	40.3
Dienstverlening	50	14.3	44	13.0	19	6.6	37	14.2	150	12.1
Totaal	349	100.0	339	100.0	286	100.0	262	100.0	1236	100.0

Voor de vier maanden samen behoren bijna vijf op tien geregistreerde feiten tot de eerste categorie 'criminaliteit', vier op tien feiten tot de tweede categorie 'incivilities' en zeker één op tien tot de derde categorie 'dienstverlening'.

Bijna één op twee in de vroegnota's geregistreerde feiten betreft dus 'criminaliteit'.

Vermogensdelicten maken 42% uit van alle vroegnota's, waarvan 33% allerhande vormen van diefstal behandelend, 7% vandalisme en 2% oplichting. Wat de diefstallen betreft, gaat het voornamelijk om diefstal uit auto (9%) en inbraak (9%).

Gewelddelicten maken samen 4,5% uit, met 1,5% bedreigingen en 3% slagen, eventueel met verwondingen.

Zedendelicten en drugsdelicten staan nauwelijks geregistreerd in de vroegnota's (resp. 0,5% en 0,3%).

Meer dan één op drie vroegnota's handelt over een brede waaier van 'incivilities'.

Het betreft klachten over het leefmilieu (10,5%), waaronder bv. nachtlawaai (5%), hinder van verkeerd geparkeerde auto's (1,5%), hinder van rondlopende of blaffende honden (1%) of van hinderlijke voorwerpen op het voetpad.

Het betreft verder politie-interventies naar aanleiding van samenlevingsconflicten.²⁷ *In concreto* gaat het om – al of niet familiale – ruzies, twisten of conflicten (14%), waaronder bv. vechtpartijen (1%), klachten over bezoekrecht en het verlaten van de echtelijke woonst (2%). Het betreft eveneens oproepen naar aanleiding van

26. Onder bouwfysische 'incivilities' worden begrepen materiële tekenen van buurtverval zoals verkrotting, gebroken ruiten, zwerfvuil, niet onderhouden openbare ruimtes, beschadigingen en vernielingen door vandalisme, geen of weinig straatverlichting.

Met sociale 'incivilities' worden praktijken bedoeld zoals het onbeleefd, respectloos en uitdagend gedrag van bepaalde jongeren, het straatlawaai, het in groep 'bezetten' van bepaalde openbare ruimtes, praktijken geïnspireerd door vreemde culturen, ...

27. 'Diagnostic local de sécurité', 1990, 7.

spelende kinderen ('hinderlijk spel'; 1%), van het lastig gevallen worden op straat (0,5%) en van het krijgen van 'vreemde telefoons'.

We stellen ook oproepen vast die in vage termen 'verdachte' handelingen, personen of feiten signaleren (3%) of die handelen over 'vreemdelingen of illegalen' (1%). Tot slot handelen een aantal vroegnota's over het aantreffen van (verlaten, gestolen of gesignaleerde) voertuigen en voorwerpen (3%).

Bijna één op acht van de vroegnota's, ten slotte, handelt over allerlei vormen van 'dienstverlening' zoals het reageren op (inbraak)alarm(installaties) (3,5%), op aanrijdingen (3%) en op de meldingen van zieke personen (1%).

De procentuele verhouding van de drie categorieën binnen een maand varieert sterk tussen de maanden juni, juli, oktober en november.

Het aandeel van de feiten onder 'criminaliteit' stijgt van bijna vier op tien of 37,2% in de maand juni tot bijna zes op tien of 59,1% in de maand oktober.

Het aandeel van 'incivilities' daalt van bijna de helft of 48,4% in de maand juni over één derde of 34,3% in de maand oktober tot drie op tien of 30,5% in de maand november.

Het aandeel van de feiten onder de noemer 'dienstverlening' blijft ongeveer gelijk voor de maanden juni, juli, oktober en november, namelijk 13 tot 14%. In de maand oktober wordt dit aandeel gehalveerd tot 6,6%.

4.3. HET PROFIEL VAN DE SLACHTOFFERS

In de volgende twee delen komen de profielen van de betrokken slachtoffers en verdachten aan bod.

Op basis van de beschikbare informatie over slachtoffers en verdachten zijn met een afzonderlijke dataset de gegevens verwerkt van 776 betrokkenen, namelijk 191 verdachten, 574 slachtoffers en 11 betrokkenen die bij een feit zowel slachtoffer als verdachte zijn (bv. bij een vechtpartij).²⁸

Uit de dataset van de feiten²⁹ is gebleken dat er bij 48% van de feiten geen informatie beschikbaar is over het slachtoffer en dat bij 97% van de feiten met informatie over het slachtoffer slechts één enkel slachtoffer betrokken is.

28. Voor de beschrijving van de profielen zijn de individuele betrokkenen met betrekking tot de variabelen leeftijd, etnische groep en woonplaats gegroepeerd in een beperkt aantal categorieën.

Wat de leeftijd betreft, zijn acht leeftijdsklassen behouden, namelijk de jongeren tot en met 16, de 17 tot 20-jarigen, de twintigers, de dertigers, de veertigers, de vijftigers, de zestigers en de zeventigplussers.

Wat de etnische groep betreft zijn uit de data twee groepen weerhouden, namelijk de autochtonen en de migranten van Noord-Afrikaanse of Turkse herkomst. Hoewel de rubriek 'nationaliteit' voorzien is op de vroegnota, blijkt meestal enige vermelding van de nationaliteit te ontbreken. De nationaliteit en de etnische herkomst werden in hoofdzaak gecodeerd op basis van de naam. Slechts van twee betrokkenen, één slachtoffer en één dader/verdachte, kan met zekerheid gezegd worden dat zij van Turkse herkomst zijn.

Wat de woonplaats betreft zijn de adressen gegroepeerd naar volgende categorieën: Zuid-Oud-Borgerhout, Noord-Oud-Borgerhout, de Turnhoutse Baan, Nieuw-Borgerhout, Antwerpen en buiten Antwerpen.

29. Cf. *infra*.

We vervolgen met een beschrijving van het geslacht, de leeftijd, de etnische origine en de woonplaats van de slachtoffers.³⁰

Ongeveer twee derden of 65% van de slachtoffers zijn mannen.

Bijna alle mannen zijn slachtoffer van een feit dat valt in de categorie 'criminaliteit'.³¹ Van de vrouwen is negen op tien slachtoffer van 'criminaliteit' en één op tien slachtoffer bij 'incivilities'.

Mannen staan eerder genoteerd als slachtoffer van autodiefstal, diefstal uit auto, fietsdiefstal en diefstal met geweld. Vrouwen staan meer dan mannen als slachtoffer geregistreerd bij gewone diefstal, zakkenrollerij en zedendelicten.

De slachtoffers bij twisten en moeilijkheden zijn allen mannen. De slachtoffers bij familiale conflicten of ruzies zijn allen vrouwen.

De gemiddelde leeftijd van de slachtoffers is 40 jaar en varieert tussen 7 en 82 jaar.³²

Bijna drie op tien slachtoffers zijn dertigers. Bijna één op vier is een twintiger en één op vijf een veertiger.

Verder is ongeveer één op vier slachtoffers ouder dan 50. Ongeveer 6% is jonger dan twintig.

De jongeren tot zestien jaar en de zeventigplussers worden enkel slachtoffer van feiten die vallen onder de noemer 'criminaliteit'. Bij de jongeren tot zestien jaar betreft het enkele vermogensdelicten zoals fietsdiefstal en diefstal met geweld. Bij de zeventigplussers betreft het enkele vermogensdelicten waaronder inbraak en vandalisme. In de leeftijdsklassen van de twintigers, dertigers en veertigers worden ongeveer negen op tien slachtoffer van 'criminaliteit' en één op tien slachtoffer van 'incivilities'.³³

Van de slachtoffers zijn meer dan negen op tien autochtoon en één op twaalf migrant.³⁴

Verder³⁵ blijkt het verband tussen de categorie van de feiten, namelijk 'criminaliteit', 'incivilities' en 'dienstverlening', en de etnische groep van het slachtoffer, namelijk 'autochtoon' of 'migrant', statistisch significant.³⁶

Bijna alle slachtoffers van feiten onder de noemer 'criminaliteit' zijn autochtonen.

Dit geldt hoofdzakelijk voor vermogensdelicten. Het geldt evenwel niet voor (de

30. We beperken ons hier verder tot de individuele slachtoffers uit de vroegnota's (N=505).

31. Slechts van twee slachtoffers bij feiten van dienstverlening is het geslacht gekend. Het betreft telkens een man.

32. De gegevens over de leeftijd ontbreken voor 27% van de slachtoffers.

33. Slechts bij één slachtoffer van een feit van 'dienstverlening' is de leeftijd gekend. Het betreft een zestiger.

34. Van één op tien slachtoffers ontbreken de gegevens over hun etnische herkomst. Een kleine 4% van de slachtoffers is noch autochtoon, noch van Noord-Afrikaanse of Turkse etnische herkomst. Er wordt hier verder enkel rekening gehouden met autochtonen en migranten (nl. Noord-Afrikanen en Turken).

35. Voor de nu volgende bespreking van de etnische herkomst baseren wij ons op de dataset van de feiten en niet op deze van de betrokken slachtoffers en gekende daders. De dataset van de feiten biedt immers een groter aantal cases of feiten waarbij we informatie hebben over de etnische herkomst van het slachtoffer.

36. Op basis van de Chi-square-toets.

enkele gevallen van) diefstal met geweld, voor vandalisme aan de wagen en voor de slagen met verwondingen, waar ongeveer twee op tien slachtoffers migranten zijn.

Wat de categorie 'incivilities' betreft, is bij drie op vier feiten het slachtoffer of de kla(a)g(st)er autochtoon en bij één op vier feiten migrant. Voor zover de informatie beschikbaar is, blijken de klachten rond het leefmilieu uitsluitend te komen van autochtonen.

De oproepen bij (niet familiale) ruzies, twisten of conflicten gaan voor zes op tien uit van autochtonen en voor vier op tien van migranten. Bij conflicten rond bezoekrecht wordt in evenveel gevallen door autochtonen en migranten een beroep op de politie gedaan. Bij familiale moeilijkheden gaan de oproepen zelfs voor twee derden uit van migranten.³⁷

Slechts van 19 feiten onder de noemer 'dienstverlening'³⁸ is de etnische herkomst van de betrokkene gekend. Bij één feit daarvan is het slachtoffer een migrant.

Twee derden van de slachtoffers woont in Oud-Borgerhout.³⁹

Verder woont één op vier van de slachtoffers buiten Oud-Borgerhout maar in Antwerpen en woont 7% buiten Antwerpen.

De verdeling tussen 'criminaliteit' en 'incivilities' varieert nauwelijks met de woonplaats.⁴⁰

We zien enkel dat slachtoffers van buiten de buurt eerder slachtoffer worden van fietsdiefstal, van diefstal van en uit de wagen en van vandalisme aan de wagen.

Wat de slachtoffers betreft, wonen de jongeren onder de twintig en de ouderen boven de zestig in grote mate in de buurt. Van de twintigers als slachtoffer wonen er echter tot vier op tien niet in de buurt. Bijna alle migranten tussen de slachtoffers wonen in de buurt.

Op basis van de gegevens over geslacht, leeftijdsklasse en etnische herkomst kunnen profielen worden geconstrueerd.⁴¹

Bij de autochtone mannen en vrouwen komen slachtoffers voor in alle leeftijdsklassen. Bij de migranten komen vrouwen vanaf veertig jaar en mannen vanaf zestig jaar niet als slachtoffer voor.

Ongeveer 5 slachtoffers of 1% van de individuele slachtoffers zijn in de vier maanden tweemaal gevictimiseerd.

Behalve één feit van bedreiging betreft het steeds een vermogensdelict. De slachtoffers zijn allen autochtoon. Ze wonen meestal (4 op 5) in de buurt en zijn, voor zover gekend, twintiger of dertiger. Het betreft zowel mannen als vrouwen (resp. 2 en 3).

37. Deze vaststelling correspondeerde met het kwalitatief onderzoek. Houdt dit een indicatie in voor een evolutie waarbij migranten zich voor conflictoplossing minder tot eigen informele kanalen wenden en meer tot formele, officiële instanties?

38. Of 2% van het totaal aantal feiten.

39. Wat de woonplaats van de slachtoffers betreft, ontbreekt er slechts voor 4% van de slachtoffers informatie over hun woonplaats.

40. Slechts over één slachtoffer bij een feit van dienstverlening is informatie over de woonplaats beschikbaar. Het betreft een persoon uit Oud-Borgerhout.

41. Voor 188 of 37% van de individuele slachtoffers bleek het echter onmogelijk dergelijk profiel op te stellen.

4.4. HET PROFIEL VAN DE GEKENDE VERDACHTE

Meer dan zeven op tien of 72% van de vroegnota's⁴² geven geen informatie over het aantal verdachten.

Wanneer de informatie wel beschikbaar is, blijkt in zeven op tien vroegnota's de verdachte alleen te handelen. In 14% van de gevallen zijn er twee verdachten en bij 8% van de feiten handelen zij in groep.

De dader of verdachte is gekend bij ongeveer een even groot aandeel van de feiten die onder de noemer 'criminaliteit' vallen als bij de feiten onder 'incivilities', namelijk respectievelijk bij 29% en 31%.

We gaan eerst in op het profiel van de individuele verdachten uit de vroegnota's (N= 152).⁴³ We beschrijven het geslacht, de leeftijd, de etnische herkomst en de woonplaats van de verdachten. Nadien beschrijven we kort de verdachtengroepen (N= 34).

Negen op tien gekende individuele verdachten zijn mannen en slechts één op tien is een vrouw.

Mannen zijn als verdachte verhoudingsgewijs meer betrokken bij feiten onder de noemer 'criminaliteit' (92%) en iets minder bij 'incivilities' (85%).

Deze leeftijd varieert van 9 tot 71 jaar en bedraagt gemiddeld 31 jaar. De helft van de gekende verdachten is echter wel jonger dan dertig.⁴⁴

Eén op drie verdachten is twintiger, één op vier dertiger en één op acht tussen 16 en twintig jaar.

Tussen de leeftijdsklassen, waartoe een verdachte behoort, en de categorie waartoe een feit behoort, namelijk 'criminaliteit', 'incivilities' en 'dienstverlening', blijkt er een statistisch significant verband.⁴⁵

Bij de weinige feiten van dienstverlening met info over de leeftijd is de verdachte jonger dan 30.⁴⁶

De jongeren tussen zestien en dertig jaar zijn veel meer betrokken bij 'criminaliteit' dan bij 'incivilities'. Het betreft merendeels vermogensdelicten.

Vanaf de leeftijdsklasse van de dertigers zijn er evenveel gekende verdachten van 'criminaliteit' als van 'incivilities'. De dertigers als gekende verdachten zijn meer betrokken bij geweldsdelicten. Wat de 'incivilities' betreft zijn zij betrokken bij familiale conflicten.

Openbare dronkenschap komt in alle leeftijdsklassen voor. In de meeste leeftijdsklassen tussen -16 jaar en +70 jaar is er een gekende verdachte van winkeldiefstal terug te vinden.

Van de beperkte groep daders/verdachten, die gekend zijn en waarover informatie beschikbaar is betreffende hun etnische herkomst, zijn zes op tien autochtoon

42. Uit de dataset van de feiten.

43. Op basis van de dataset van de betrokkenen.

44. Voor bijna drie op tien daders ontbreekt de informatie over de leeftijd.

45. Op basis van de Chi-square-toets.

46. Het betreft hier aanhouding, inbeslagname of aanrijding.

en vier op tien migrant of allochtoon van Noord-Afrikaanse of Turkse origine.⁴⁷

Tot de gekende verdachten van feiten onder de noemer 'criminaliteit' behoren verhoudingsgewijs iets meer autochtonen (64%). In dezelfde mate behoren verhoudingsgewijs iets meer migranten tot de gekende verdachten van 'incivilities' (44%).

Met betrekking tot deze 'incivilities' (N= 41) zijn de gekende verdachten autochtonen bij feiten zoals dronkenschap, nachtlawaai, dreigtelefoon en migranten bij feiten zoals twisten, 'verdachte handelingen', onwettig verblijf in het land en muziekhinder.

Slechts voor één op tien feiten uit vroegnota's⁴⁸ is er zowel informatie over de etnische herkomst van het slachtoffer als over de etnische herkomst van de verdachte beschikbaar.

Bij bijna alle feiten met autochtonen als gekende verdachten zijn de slachtoffers autochtoon.

De feiten met migranten als gekende verdachten maken 5% uit van alle vroegnota's. Bij twee derden van deze feiten zijn de slachtoffers autochtonen en bij één derde migranten. Bij deze feiten met migranten als gekende verdachten is er een statistisch significant verband⁴⁹ tussen de categorie van de feiten, namelijk 'criminaliteit', 'incivilities' en 'dienstverlening', en de etnische herkomst van het slachtoffer, autochtoon of migrant.

Enerzijds zijn hier bij acht op tien feiten onder de noemer van 'criminaliteit' de slachtoffers autochtonen. De autochtonen zijn hierbij voornamelijk slachtoffer van vermogensdelicten.

Anderzijds zijn hier bij bijna drie op vier 'incivilities' de slachtoffers migranten. De migranten zijn hierbij relatief meer slachtoffer van al of niet familiale conflicten, ruzies, twisten en van slagen met verwondingen.

Ongeveer de helft van de gekende verdachten⁵⁰ woont in de buurt Oud-Borgerhout.⁵¹

Ongeveer één op drie woont buiten Borgerhout maar in Antwerpen en één op tien woont buiten Antwerpen.

Tussen de categorie van de feiten en het al of niet in de buurt wonen wordt er een statistisch significant verband⁵² vastgesteld.

Van de gekende verdachten van feiten onder de noemer 'criminaliteit' woont de helft in de buurt. Van de gekende verdachten van 'incivilities' wonen er twee op drie in de buurt. Alle verdachten bij feiten onder dienstverlening wonen buiten Borgerhout.

47. Voor 7% van de gekende daders/verdachten beschikt men niet over informatie betreffende hun etnische herkomst. Dit betekent dat men globaal bij acht op tien feiten geen informatie heeft over de etnische herkomst van de dader of verdachte.

48. Hierbij baseren we ons op de dataset van de feiten.

49. Op basis van de Chi-square-toets.

50. Van een kwart van de gekende daders/verdachten is de woonplaats onbekend.

51. Met 23% in het zuidelijk deel, 30% in het noordelijk deel en 3% op de Turnhoutse Baan.

52. Op basis van de Chi-square-toets.

We eindigen ons profiel van de gekende verdachten met een beschrijving van de verdachtengroepen (N= 34)⁵³

Het merendeel van de groepen betreft mannen of jongens (N= 28). Van de weinige groepen met info over de leeftijd (N= 5), behoren allen tot de 17 tot 20-jarigen. Het merendeel van de groepen blijken migranten te zijn (N= 26).

De gekende verdachtengroepen blijken hoofdzakelijk betrokken bij vermogensdelicten en slagen met verwondingen.

4.5. DE POLITIONELE INTERVENTIE

In dit derde deel schetsen we een beeld van de politionele interventie.⁵⁴ Hierbij bekijken we of de politie al of niet een proces-verbaal heeft opgemaakt.

Wat het gevolg betreft dat aan de vroegnota's wordt gegeven, zijn er vier mogelijkheden:

1. Er is geen informatie over het verdere vervolg.⁵⁵
2. De vroegnota wordt geklasseerd zonder een proces-verbaal op te maken.⁵⁶
3. Op de vroegnota wordt de opmerking 'geen strafbaar feit' geschreven en deze wordt eveneens geklasseerd.⁵⁷
4. Op de vroegnota volgt een proces-verbaal.⁵⁸

In de onderstaande tabel geven we een overzicht van de feiten, onderverdeeld in de categorieën 'criminaliteit', 'incivilities' en 'dienstverlening', voor wat de verdere registratie door de politie betreft.

Tabel 2. Het aantal feiten per categorie, criminaliteit, incivilities en dienstverlening, voor de verdere registratie door de politie uitgedrukt in absolute cijfers en percentages

Categorie Verdere registratie	Criminaliteit		Incivilities		Dienstverlening		Tot	
	N	%	N	%	N	%	N	%
geen vermelding	27	4.6	30	6.0	11	7.3	68	5.5
kort verslag	34	5.8	104	20.9	44	29.3	182	14.7
'geen strafbaar feit'	28	4.8	214	43.0	59	39.4	301	24.4
proces-verbaal	499	84.8	150	30.1	36	24.0	685	55.4
Totaal	588	100.0	498	100.0	150	100.0	1236	100.0

53. De vroegnota's bevatten enige informatie betreffende 34 dadergroepen. Deze 34 dadergroepen maken 17% uit van de betrokken daders in de dataset. De beschikbare informatie is echter met betrekking tot verschillende variabelen beperkt.

54. Hierbij baseren we ons op de dataset van de feiten.

55. Eén op twintig van alle vroegnota's bevat geen enkele vermelding betreffende de verdere verwerking en registratie door de politie.

56. Ongeveer 15% van de vroegnota's worden als Kort Verslag (van de feiten) verder door de politie bewaard.

57. In bijna één op vier van de vroegnota's staat de vermelding 'geen strafbaar feit'.

58. Bij iets meer dan de helft van alle vroegnota's of 55% is dit het geval.

Het verband tussen de verdere registratie door de politie en de categorie van de feiten, namelijk 'criminaliteit', 'incivilities' en 'dienstverlening', is statistisch significant.⁵⁹

Er wordt een pv opgemaakt voor ongeveer zeven op acht feiten onder 'criminaliteit', drie op tien 'incivilities' en bijna één op vier van de feiten onder 'dienstverlening'.

Vier op tien 'incivilities' krijgen de vermelding 'geen strafbaar feit' mee. Hetzelfde geldt voor vier op honderd feiten onder de noemer 'criminaliteit'.

Wanneer we twee mogelijke gevolgen samennemen, zien we dat bijna twee op drie 'incivilities' en één op tien feiten onder 'criminaliteit' worden geklasseerd.

Wanneer we de leeftijd van de slachtoffers van 'criminaliteit' bekijken⁶⁰, stellen we vast dat als de slachtoffers boven de zestig zijn en onder de 17, procentueel minder feiten hun weerslag vinden in een pv en dat als de slachtoffers tussen 17 en 20 en tussen 30 en 50 zijn er procentueel meer feiten hun weerslag vinden in een pv.

Wanneer we de etnische origine van de gekende verdachten bekijken⁶¹, stellen we vast dat verhoudingsgewijs meer feiten met een migrant als gekende verdachte worden geklasseerd.⁶²

4.6. UITGELEIDE

De beschrijvende analyse laat ons toe de sociale vraag naar veiligheid in een concrete context van Oud-Borgerhout anno 1992 enigszins te specificeren.

De beschrijving toont op het eerste gezicht een vrij 'klassiek' of 'traditioneel' beeld van de door een stadspolitie geregistreerde criminaliteit in een stadswijk.⁶³

Het merendeel van de registraties betreft vermogensdelicten, met diefstal uit auto en inbraak voorop.

59. Op basis van de Chi-square-toets.

60. Wat de leeftijd van de slachtoffers betreft, is er een statistisch significant verband tussen het al of niet opstellen van een pv en de leeftijdsklasse waartoe het slachtoffer behoort. Dit verband is verder wel significant voor feiten onder de noemer 'criminaliteit', maar niet voor de feiten die vallen onder 'incivilities'.

61. Voor de feiten met informatie over de verdere registratie door de politie blijkt het verband tussen deze verdere registratie door de politie en de etnische herkomst van de betrokkenen bij de feiten niet statistisch significant voor de slachtoffers maar wel voor de daders/verdachten (op basis van de Chi-square-toets).

Ongeveer 45% van de vroegnota's bevatten informatie zowel over de etnische herkomst van het slachtoffer als over de verdere registratie door de politie. Slechts in 20% van de vroegnota's is informatie beschikbaar over zowel de etnische herkomst van de dader/verdachte als over de verdere registratie door de politie.

62. Dit kan verschillende zaken betekenen. Ofwel is het slachtoffer eveneens een migrant en dan neemt de politie de zaak niet ernstig. Ofwel is het slachtoffer een autochtoon en dan zien we twee mogelijkheden. Ofwel was een beroep op de politie, gezien de omstandigheden, toch overdreven. Ofwel probeert de politie een interraciaal conflict te vermijden of te sussen.

63. Zie bv. WIKSTRÖM, P., 'Urban Crime', *Criminals and Victims*, New York, Springer Verlag, 1991.

Evenmin verbaast het dat mannen en jongvolwassenen (twintigers en dertigers) meer als slachtoffer genoteerd staan en dat mannen en jongvolwassenen meer voorkomen als gekende verdachten.

Wie enigszins vertrouwd is met (onderzoek naar) basispolitiewerk in een grootstad zal door het grote aandeel van 'incivilities' niet verrast worden. In de zomermaanden juni en juli worden meer feiten onder de noemer 'incivilities' vastgesteld dan onder de noemer 'criminaliteit'.

Ongeveer twee op drie van de slachtoffers en één op twee van de gekende verdachten wonen in de buurt, Oud-Borgerhout.

Toch brengt de profilering naar geslacht, leeftijd, etnische origine en woonplaats, volgens ons, een aantal interessante vaststellingen bij, die de nodige vragen oproepen.

Mannen worden eerder slachtoffer van diefstallen met betrekking tot hun voermiddel. Vrouwen worden meer slachtoffer van gewone diefstal en zakkenrollerij.

De slachtoffers bij twisten en moeilijkheden zijn allen mannen. De slachtoffers bij familiale conflicten of ruzies zijn allen vrouwen.

Jongeren en ouderen worden enkel slachtoffer van feiten die vallen onder de noemer 'criminaliteit' (fietsdiefstal, diefstal met geweld, inbraak en vandalisme). Zij wonen zo goed als allen in de buurt. Van de twintigers als slachtoffer daarentegen wonen er vier op tien niet in de buurt.

Bijna alle slachtoffers van feiten onder de noemer 'criminaliteit' zijn autochtonen.⁶⁴ Voor enkele specifieke feiten zijn er wel migranten als slachtoffer genoteerd, namelijk bij diefstal met geweld, bij vandalisme aan de wagen en bij slagen met verwondingen. Migrantten doen echter wel meer een beroep op een politieke tussenkomst bij twisten of conflicten, in het bijzonder bij familiale moeilijkheden.

Bijna alle migranten tussen de slachtoffers wonen in de buurt. Bij de migranten komen vrouwen vanaf veertig jaar en mannen vanaf zestig jaar niet als slachtoffer voor.

Bij bijna alle feiten met autochtonen als gekende verdachten zijn de slachtoffers autochtoon. Wanneer de gekende verdachten migranten zijn, dan speelt de aard van het feit een rol. Bij vermogensdelicten zijn de slachtoffers eerder autochtonen. Bij 'incivilities' en slagen met verwondingen zijn de slachtoffers migranten.

Volgens enkele registraties zijn groepjes jonge migranten actief, die verdacht worden van vermogensdelicten en slagen met verwondingen.

Na deze waterval van cijfers en percentages, is het tijd om tot enkele inzichten en conclusies te komen.

In het volgende en laatste deel herformuleren we de aanbevelingen voor een veiligheidsbeleid uit het onderzoeksrapport met betrekking tot politie.⁶⁵

64. Voor een vergelijking, zie HEBBERECHT, P., e.a., 1992, 161; HEBBERECHT, P., 1994, 561-569.

65. Eindrapport, 1993, 179-183.

5. On community policing. Meer community en minder politie

5.1. INLEIDING

In dit deel komen een aantal lijnen samen uit het theoretische, methodologische en empirische deel.

We hadden de opdracht gekregen om de onveiligheidsgevoelens voor criminaliteit in gemeenten en stadsbuurten met een grote concentratie aan migranten te analyseren en krachtlijnen voor een veiligheidsbeleid in deze gemeenten en stadsbuurten te formuleren.

Vanuit het theoretisch denkkader wordt een relatie tussen criminaliteit en onveiligheidsgevoelens vooropgesteld. Een specifiek, beperkt beeld van die criminaliteit wordt gecreëerd door een analyse van politieel geregistreerde criminaliteitsgegevens. Hierbij sluit onze beschrijvende analyse van de vroegnota's aan.

Bij die relatie tussen criminaliteit en onveiligheidsgevoelens spelen interpretatie- en betekenisgevingsprocessen een rol. Hun rol wordt echter bepaald door bredere maatschappelijke ontwikkelingen en door concrete geografische contexten. In deze contexten spelen de concrete leef- en woonsituatie in een buurt en de reacties hierop van officiële instanties (zoals de politie) een rol. De analyse van deze processen en contexten werd 'geoperationaliseerd' aan de hand van een lokale diagnostiek van veiligheid. Daarin wordt de sociale veiligheidsvraag van buurtbewoners gericht tot lokale, gemeentelijke diensten, zoals de politie, geanalyseerd. Ook hierbij sluit onze beschrijvende analyse van de vroegnota's aan.

De vaststellingen uit onze beschrijvende analyse geven echter een (te) beperkt beeld van de veiligheidsvraag. Binnen de lokale diagnostiek van veiligheid worden onze vaststellingen vergeleken en geconfronteerd met bevindingen uit andere onderzoekstechnieken zoals observaties en interviews. Hieruit groeien (analytische) inzichten op basis waarvan aanbevelingen worden geformuleerd. De aanbevelingen met betrekking tot de politie worden doorgetrokken naar enkele kritische reflecties rond community policing.

Community policing is vrij populair geworden, in het bijzonder in federale beleidsteksten en bij enkele politiemanagers in grote steden.⁶⁶

De populariteit van het concept bij politiemanagers betekent echter niet dat het gros van het dagelijkse politiewerk reeds 'doordrongen' is van deze nieuwe politiefilosofie.

Verder hebben we niet zozeer de vele concrete politie-initiatieven en -projecten voor ogen waartoe community policing inspireert. We denken eerder aan de achterliggende politiefilosofie zelf en aan haar huidige, specifieke invulling.

We kunnen community policing⁶⁷ omschrijven als een bepaalde stijl van het vervullen van de basispolitietaken, namelijk een probleem-georiënteerde en proactieve werkstijl.

66. Themanummer Community Policing, Politeia, 1995, 9; Themanummer Interpolitiezones, Politeia, 1996, 5, (bv.) 17-18.

67. VANDENBROEK, T. en ELIAERTS, C., 'Community Policing', Brussel, Politeia, 1994, 152.

In die filosofie bestaat politiewerk uit:

- het richten van de aandacht op ontwikkelingen die relevant zijn voor de aard en de omvang van onveiligheid in een lokale buurt;
- het analyseren van deze ontwikkelingen;
- en, in samenwerking met andere organisaties ('multi-agency approach'), het aanpakken van de omstandigheden die onveiligheid veroorzaken evenals van de verschillende criminaliteitsvormen op een structurele, effectieve en efficiënte wijze en dit in een zo vroeg mogelijk stadium.

Onze twee kritische reflecties hierbij luiden:

1. minder politie,
met name het beperken van de rol van de politiediensten in een veiligheidsbeleid tot een signaalfunctie en een ondersteunende rol door een gerichte opsporing van lokale criminaliteit,
2. en meer community,
met name het versterken van de democratische band van de lokale buurtbewoners met politiebeleid en het versterken van de accountability van de politie.

Dus, aan de hand van een confrontatie van de bevindingen van onze analyse met andere bevindingen uit het onderzoek⁶⁸ presenteren we nu twee kritische reflecties met betrekking tot community policing.⁶⁹

5.2. MINDER POLITIE. SIGNALEREN VAN LOKALE PROBLEMEN EN ONDERSTEUNEN VAN HET LOKALE VEILIGHEIDSBELEID

De observaties en interviews uit het veldonderzoek in Oud-Borgerhout⁷⁰ maakten een aantal probleemgebieden duidelijk, namelijk de spanningen tussen ouderen en jongeren (bv. het lawaai van spelende kinderen tot 's avonds laat), de verkeersleefbaarheid, de milieuproblemen (hondepoep, zwerfvuil, slechte voetpaden, verkrotting), de relaties tussen autochtonen en migranten, de criminaliteit (de stijging van 'kleine criminaliteit', vandalisme, diefstal en inbraak, drugmisbruik, criminaliteit voorkomend op specifieke locaties), de problemen met politie en justitie (negatief beeld; racisme; positief t.o.v. de wijkagenten) en de sociale politieken (gevoel van sterke bevoordelingspolitiek naar de migranten toe).

Een aantal van deze probleemgebieden zoals de verkeersproblematiek, de verkrotting en de overlast door groepjes migrantenjongeren kwamen expliciet doch

68. Voor deze methodiek, zie: 'Diagnostic local de sécurité', 1990, 13, 16, 19-20. COLLE, P., 'Criminologie bedrijven in de stad. De mogelijkheden van de criminologische analyse van de politieel geregistreerde criminaliteit binnen de analyse van stedelijke criminaliteit', *Panopticon*, nr. 6, 1991, 555-558.

69. Inspiratiebronnen hiervoor waren: KINSEY, R., LEA, J. en YOUNG, J., 'Losing the fight against crime', Oxford, Basil Blackwell, 1986, 119-136, 186-215; LEA, J. en YOUNG, J., 'What is to be done about law & order', London, Pluto Press, 1993, vii-xxxix, 169-197, 269-270; YOUNG, J., 'Ten points of realism', in J. YOUNG en R. MATTHEWS (eds.), *Rethinking criminology, the realist debate*, London, SAGE, 1992, 24-68.

70. Eindrapport, 1993, 71-81.

sereen aan bod in het politiek veiligheidsdebat, nl. in de verslagen van de Borgerhoutse districtsraad.⁷¹

Indicaties voor deze problemen konden we terugvinden in de politieel geregistreerde feiten. Met name de feiten onder de noemer 'incivilities' sloegen op een hele reeks feiten die onder één of ander probleemgebied ressorteren. Eveneens dat specifieke sociale groepen (mannen, vrouwen, ouderen, jongeren, autochtonen, allochtonen) zich door specifieke problemen getroffen voelen kon in de politieke registraties gezien worden.

De relatie tussen het probleemgebied 'criminaliteit'⁷² en de politieel geregistreerde feiten die onder de noemer 'criminaliteit' vallen was minder eenduidig.

De politieke registraties lieten over de vier maanden heen wel een proportionele stijging zien van het aantal feiten onder de noemer 'criminaliteit'. Eveneens was het aandeel van vermogensdelicten hierin groot. Toch twee derden van de slachtoffers waren buurtbewoners. Slechts bij drie op tien feiten was de verdachte gekend en ongeveer de helft ervan woonde in Oud-Borgerhout. Tevens signaleerden de registraties de aanwezigheid van groepjes migrantenjongeren.

De politieke registraties schoten echter tekort om het beeld van een specifieke vorm van criminaliteit, met name druggebruik en drughandel te verduidelijken. Verder bleek het voorkomen van 'criminaliteit' op specifieke locaties niet echt te staven.

Nog moeilijker was het om aan de hand van registraties de opvattingen over de politie uit de gesprekken met buurtbewoners en bevoorrechte getuigen⁷³ aan te vullen.

De politieke registraties konden ons nauwelijks enkele hints geven over het concrete optreden van politiefunctionarissen in Oud-Borgerhout (bv. het al of niet opstellen van een pv bleek afhankelijk van de categorie waaronder het feit viel, de etnische herkomst van de verdachte(n) en de leeftijd van het slachtoffer).

Wel konden we vaststellen dat op basis van het totaal aantal registraties er in Oud-Borgerhout in die vier maanden gemiddeld ongeveer 10 interventies per dag waren. Dit leek wel een scherp contrast met een analyse voor 1989 in een Gentse stadsbuurt met een grote concentratie migranten, waar we ongeveer 1 interventie per dag telden.⁷⁴ Doch dit leek ons begrijpelijk gezien de verschillen in stedelijke contexten.⁷⁵

We denken dus dat de analyse van de politieregistraties duidelijk maakt dat de politie wel degelijk op de hoogte kan zijn van de lokale problemen en veiligheidsvragen van de buurtbewoners.

71. Eindrapport, 1993, 174.

72. Eindrapport, 1993, 78-79.

73. Eindrapport, 1993, 79-80.

74. P. HEBBERECHT, H. HOFMAN, K. PHILIPPETH, P. COLLE m.m.v. B. CAUDRON, P. DE DECKER en K. DEDUYTSCHÉ, 'Buurt en Criminaliteit', Brugge, VZW Politeia & Uitgeverij Vanden Broele, 1992, 22.

75. P. HEBBERECHT, e.a., 1992, 8; Eindrapport, 1993, 177.

We menen echter, ons de grote hoeveelheid geklasseerde politieregistraties herinnerend, dat de lokale politie meer zou moeten aanvatten met deze nota's en de corresponderende feiten.

Hierbij suggereren wij zeker niet dat de politie de hele reeks 'incivilities' grondig zou moeten onderzoeken en oplossen.

We denken er eerder aan dat de politie, in plaats van ze te klasseren, de nota's kan samenbrengen en verwerken in een rapport teneinde de lokale autoriteiten en verantwoordelijken op de lokale problemen te wijzen.

Terzelfdertijd denken we eraan dat de lokale wijkagenten, in plaats van de vele oproepen rond 'incivilities' niet ernstig te nemen, de lokale buurtbewoners kunnen stimuleren en de lokale sociale werkers kunnen aanspreken om de klachten, vragen en eisen bij de juiste personen (lees: lokaal verantwoordelijken) te brengen.

Enerzijds kan de politie dus meer doen, namelijk iets meer aanvatten met de binnenkomende oproepen rond 'incivilities' – dit bijvoorbeeld door het uitwerken van een 'multi-agency approach'.

Anderzijds kan de politie ernaar streven wat minder te doen, namelijk zich minder concreet bezighouden met de klachten rond 'incivilities' en zich eerder concentreren op de efficiënte, maar correcte en rechtmatige opsporing van lokaal gepleegde criminaliteit – dit bijvoorbeeld door een minder prominente rol te spelen in een 'multi-agency approach' en door zo het bestuurlijk veiligheidsbeleid ten aanzien van de buurt te ondersteunen.⁷⁶

5.3. MEER COMMUNITY. HET VERSTERKEN VAN DE DEMOCRATISCHE BAND VAN LOKALE BUURTBEWONERS MET HET POLITIEBELEID EN HET VERSTERKEN VAN DE ACCOUNTABILITY VAN DE POLITIE

Op basis van een secundaire analyse van de onderzoeksgegevens van een schriftelijke enquête over onveiligheid en slachtofferschap die Eduard MUHRING in het kader van zijn thesis criminologie in de eerste helft van 1989 bij 120 schoolgaande Marokkaanse jongeren van 15 tot en met 21 jaar afnam, stelden we vast dat bijna vier op vijf Marokkaanse jongeren gedurende de laatste vijftien maanden het slachtoffer werden van één of meerdere strafbare feiten. Voor de bevraagde periode werden 90% van de Marokkaanse jongens en 68% van de Marokkaanse meisjes gevictimiseerd.

Slechts bij 8% van de strafbare feiten, die de slachtoffers als ernstig hadden ervaren, werd aangifte gedaan bij de politiediensten.⁷⁷

In de politiële registraties maakten de migranten een kleine 10% uit van de slachtoffers. Hun aandeel steeg bij diefstal met geweld, vandalisme aan de wagen en bij de slagen met verwondingen. Hun aandeel was tevens groter bij sociale 'incivilities' (al of niet familiale ruzies). Het overgrote deel van de migranten als

76. Eindrapport, 1993, 182.

77. Eindrapport, 1993, 166-167.

slachtoffer woonde in de buurt. Bij de migranten als slachtoffer was ongeveer de helft jonger dan dertig en de andere helft jonger dan veertig.

De analyse van de politieregistraties bevestigde het inzicht dat migranten, net als autochtonen, met specifieke vragen naar veiligheid leven. Wanneer we ons de politiepraktijk herinneren van het klasseren van feiten waarbij migranten betrokken zijn, en wanneer we ons het politie-racisme herinneren dat vermeld wordt in de interviews, denken we enerzijds dat de politie niet correct de vragen naar veiligheid van de lokale migranten beantwoordt.

Anderzijds denken we wel dat er een vertrouwensrelatie bestaat tussen de politie en de migranten – zie de oproepen van migranten bij ruzies – maar dat deze aan het veranderen en verminderen is – zie de oproepen van autochtonen voor feiten waarbij jonge migranten spelen op straat en lawaai maken.

Verder denken we dat de vertrouwensrelatie tussen migranten en de politie kan versterkt worden door het ernstig nemen van de victimisaties van migranten.

We denken eveneens dat de vertrouwensrelatie tussen de politie en de buurtbewoners – zowel autochtonen als migranten – versterkt kan worden door een grote zeg voor de buurtbewoners in het lokaal politiebeleid, in plaats van dit punt aan de politiemanagers over te laten. Dit lokale politiebeleid kan een geïntegreerd (en ondersteunend) deel uitmaken van het lokale sociale beleid.

Hier in het bijzonder zien we graag minder politie en meer gemeenschap, community. Het lokaal politiebeleid kan minder gestuurd en gecontroleerd worden door politiemanagers en meer door (basis)democratische organisaties, waarin alle verschillende sociale groepen, met inbegrip van hun lokale conflicten, vertegenwoordigd zijn, in het bijzonder de migranten.⁷⁸ Deze lokale organisaties kunnen een rol spelen in het bepalen van prioriteiten en het bewaken van individuele rechten en vrijheden.⁷⁹

5.4. BESLUIT: POLICING INSECURITIES REVISITED

In deze bijdrage hebben we de empirische bevindingen uit een analyse van politienota's, opgesteld door een stadspolitie in een buurt met een grote concentratie aan migranten, gepresenteerd.

Onze presentatie is gedompeld in het diepe bad van het 'onveiligheidsdiscours'.

Het theoretische kader voor de analyse vertrok van het verband tussen onveiligheid en criminaliteit en conceptualiseerde de maatschappelijke, sociale contexten voor onveiligheid.

De analyse kaderde in een lokale diagnostiek van veiligheid.

De beschrijvende analyse liet toe de sociale vraag naar veiligheid in een concrete context van Oud-Borgerhout anno 1992 enigszins te specificeren.

78. VANDEN BROEK, T. en ELIAERTS, C., 1994, 47, 153, 160. Enkele bevindingen uit dit V.U.B.-onderzoek bevestigden onze inzichten.

79. Naar analogie van de Wet op het politieambt, 1992, art. 1.

Het werken aan deze onveiligheid(sgevoelens) speelt een belangrijke rol bij 'community policing', de 'nieuwe' basis voor politiezorg in ons land.⁸⁰

Aan de bevindingen uit de beschrijvende analyse en de andere onderzoekstechnieken werden inzichten gekoppeld rond deze nieuwe politie-filosofie.

Onze kritische denklijnen rond 'community policing' – minder politie en meer 'community' – komen, ten slotte, niet uit de lucht vallen.⁸¹

De idee van 'minder politie' hangt samen met de kritiek op 'community policing' dat deze nieuwe politiestijl past in een 'postmoderne' herstructurering, verfijning en verdieping van formele sociale controle.⁸²

De idee van 'meer community' hangt samen met de kritiek op 'community policing' dat deze nieuwe politiefilosofie zich in hoofdzaak richt op middenklassebuurten en -waarden en dan weinig aandacht besteedt aan de socio-economische en culturele verschillen tussen gemeenschappen en aan de eraan verbonden conflicten.⁸³

Beide ideeën kregen voor ons, weliswaar beperkt, kleur bij het doordenken van de bevindingen uit onze beschrijvende analyse van politienota's uit een stadsbuurt met een grote concentratie aan migranten.

Aan de ene kant richten bewoners vanuit een stadsbuurt concrete sociale vragen naar veiligheid aan de politie. Deze veiligheidsvragen verschillen duidelijk naar geslacht, leeftijd en etnische origine. Deze vragen komen duidelijk ook voort uit de verschillen tussen deze sociale groepen. Een effectief en rechtvaardig antwoord zal rekening moeten houden met deze diversiteiten, en in het bijzonder met de bestaande ongelijkheden.

Aan de andere kant voelt een stadspolitie in een stadsbuurt zich geroepen bij steeds dezelfde vormen van 'criminaliteit' (lees: vermogensdelicten) en 'incivilities' (lees: klachten over leefmilieu en samenlevingsconflicten) op te treden. Zij komt vaak niet verder dan het (herhaaldelijk) opstellen van een nota of proces-verbaal. Om deze veiligheidsproblemen op een efficiëntere wijze te beantwoorden kan de stadspolitie probleemgericht en pro-actiever optreden. Centraal bij dit optreden staan sterkere relaties met de lokale bevolking en betere informatie. Bij

80. VANDEN BROEK, T. en ELIAERTS, C., 1994, 152; VAN DER VIJVER, K., 'Politie en onveiligheidsgevoelens', *Tijdschrift voor Criminologie*, 1994, 4, 324-326; VANDEN BROEK, T. en ELIAERTS, C., 'Community Policing: een basis voor de politiezorg in ons land?', *Politeia*, 1995, 5, 6.

81. VANDEN BROEK, T. en ELIAERTS, C., 'Community Policing: een basis voor de politiezorg in ons land?', *Politeia*, 1995, 5, 9 en 12; GORDON, P., 'Community Policing: towards the local police state', in P. SCRATON (ed.), *Law, Order and the Authoritarian State*, Milton Keynes, Open University Press, 1987, 141.

82. EDWARDS, A. en R. MATTHEWS, 'Reflections on recent developments in "social control"', in W. HEMMERSCHICK, I. KARAZMAN-MORAWETZ en W. STANGL (eds.), *Die sichere Stadt. Prävention und kommunale Sicherheitspolitik*, Baden-Baden, Nomos Verlagsgesellschaft, 1996, 209-228; STENSON, K., 'Communal Security as Government – The British Experience', in W. HEMMERSCHICK, I. KARAZMAN-MORAWETZ, W. en STANGL (eds.), *Die sichere Stadt. Prävention und kommunale Sicherheitspolitik*, Baden-Baden, Nomos Verlagsgesellschaft, 1996, 103-123.

83. LEA, J. en YOUNG, J., 'What is to be done about law & order?', London, Pluto Press, 1993, xxxv.

haar initiatieven kan de politie echter vanuit haar machtspositie een prominente rol opeisen en haar vormen van toezicht en controle laten domineren.

Om dan haar vertrouwensrelatie met de verschillende sociale groepen in een buurt te behouden of te herstellen, dient de rol van de politie begrensd te worden en dienen lokale organisaties een grotere rol te spelen in het bepalen van prioriteiten en het bewaken van individuele rechten en vrijheden.

Bibliografie

COLLE, P., 'Criminologie bedrijven in de stad. De mogelijkheden van de criminologische analyse van de politieel geregistreerde criminaliteit binnen de analyse van stedelijke criminaliteit', *Panopticon*, nr. 6, 1991, 543-559.

De Groene Amsterdammer, 118, 16, 20 april 1994.

'Diagnostic local de sécurité. Eléments de cahier de charges'. Groupe de travail créé par la Délégation Interministérielle à la Ville et du Développement Social Urbain et l'IHESI, composé de: J. DONZELOT, Ph. ESTÈBE, H. LAGRANGE, D. MONJARDET en R. ZAUBERMAN, mars 1990, 28 p.

EDWARDS, Adam en Roger MATTHEWS, 'Reflections on recent developments in "social control"', in Walter HEMMERSCHICK, Inge KARAZMAN-MORAWETZ en Wolfgang STANGL (eds.), *Die sichere Stadt. Prävention und kommunale Sicherheitspolitik*, Baden-Baden, Nomos Verlagsgesellschaft, 1996, 209-228.

GORDON, P., 'Community Policing: towards the local police state', in P. SCRATON (ed.), *Law, Order and the Authoritarian State*, Milton Keynes, Open University Press, 1987, 121-144.

GREVE Werner, e.a., 'Bedrohung durch Kriminalität im Alter', Baden-Baden, Nomos Verlagsgesellschaft, 1996.

HEBBERECHT, P., H. HOFMAN, K. PHILIPPETH, P. COLLE m.m.v. B. CAUDRON, P. DE DECKER en K. DEDUYTSCHÉ, 'Buurt en Criminaliteit', Brugge, VZW Politie & Uitgeverij Vanden Broele, 1992.

HEBBERECHT, P. m.m.v. CAUDRON, Ben, COLLE, Peter, DEDUYTSCHÉ, Katrien, HOFMAN, Hans, PHILIPPETH, Koen, SCHEERLINCK, Anne en VERBEKE, Tony, 'Eindrapport betreffende het onderzoek naar een globaal veiligheidsbeleid in stedelijke gemeenten met een grote concentratie aan migranten', Universiteit Gent, Vakgroep Strafrecht en Criminologie: Onderzoeksgroep Criminologie, 1993.

HEBBERECHT, P., 'Onveiligheidsgevoelens en slachtofferschap bij Marokkaanse en Turkse migranten', *Panopticon*, nr. 6, 1994, 544-570.

KINSEY, R., LEA, J. en YOUNG, J., 'Losing the fight against crime', Oxford, Basil Blackwell, 1986.

LEA, J. en YOUNG, J., 'What is to be done about law & order', London, Pluto Press, 1993.

- MARCUSE, H., 'De ééndimensionale mens. Studies over de ideologie van de hoog-industriële samenleving', Bussem, Paul Brand & Stichting Werkgroep 2000, 1975.
- STENSON, Kevin, 'Communal Security as Government – The British Experience', in Walter HEMMERSCHICK, Inge KARAZMAN-MORAWETZ en Wolfgang STANGL (eds.), *Die sichere Stadt. Prävention und kommunale Sicherheitspolitik*, Baden-Baden, Nomos Verlagsgesellschaft, 1996, 103-123.
- Themanummer 'Community Policing', *Politeia*, 1995, 9.
- Themanummer 'Interpolitiezones', *Politeia*, 1996, 5.
- VANDEN BROEK, T. en ELIAERTS, C., 'Community Policing', Brussel, *Politeia*, 1994.
- VANDEN BROEK, T. en ELIAERTS, C., 'Community Policing: een basis voor de politiezorg in ons land?', *Politeia*, 1995, 5, 5-13.
- VAN DER VIJVER, K., 'Politie en onveiligheidsgevoelens', *Tijdschrift voor Criminologie*, 1994, 4, 316-329.
- WIKSTRÖM, P., 'Urban Crime', *Criminals and Victims*, New York, Springer Verlag, 1991.
- YOUNG, J., 'Ten points of realism', in J. YOUNG en R. MATTHEWS (eds.), *Rethinking criminology, the realist debate*, London, SAGE, 1992, 24-68.